

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 25 kwietnia 2024 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Marek Siwek (przewodniczący)

SSN Tomasz Demendecki (sprawozdawca)

Ławnik SN Jarosław Gałkiewicz

Protokolant Karolina Majewska

przy udziale Zastępcy Rzecznika Dyscyplinarnego przy Sądzie Okręgowym w Katowicach sędziego Mariusza Witkowskiego
w sprawie obwinionej M. T. - sędzi Sądu Rejonowego w K. w stanie spoczynku, po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Odpowiedzialności Zawodowej w dniu 25 kwietnia 2024 r. odwołań Krajowej Rady Sądownictwa i Zastępcy Rzecznika Dyscyplinarnego przy Sądzie Okręgowym w Katowicach od orzeczenia Sądu Dyscyplinarnego przy Sądzie Apelacyjnym w [...] z dnia 10 stycznia 2020 roku, sygn. akt [...]

I. zmienia zaskarżone orzeczenie w punkcie I w ten sposób, że eliminuje sformułowanie „i przy przyjęciu, że czyn ten stanowi przewinienie dyscyplinarne mniejszej wagi, o którym mowa w art. 109 § 5 p.u.s.p., na podstawie art. 109 § 5 p.u.s.p., odstępuje od wymierzenia kary dyscyplinarnej” i za przypisane przewinienie dyscyplinarne na podstawie art. 104 § 3 pkt 1 u.s.p. wymierza obwinionej karę upomnienia;

II. w pozostałej części zaskarżone orzeczenie utrzymuje w mocy;

III. kosztami postępowania odwoławczego obciąża Skarb Państwa.

Tomasz Demendecki Marek Siwek Jarosław Gałkiewicz

UZASADNIENIE

Sędzia Sądu Rejonowego w K. M. T. została obwiniona o to, że: jako Przewodnicząca Wydziału [...] Wykonywania Orzeczeń Sądu Rejonowego w K. w okresie od 24 października 2017 r. do 27 lipca 2018 r. dopuściła się oczywistej i rażącej obrazy przepisu art. 20 § 2 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 Kodeks karny wykonawczy (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 127) poprzez dopuszczenie do około dziewięciomiesięcznej zwłoki w przekazaniu do Sądu Okręgowego w K. Wydziału [...] Karnego Odwoławczego akt sprawy skazanego A. D. o sygn. [...] wraz z zażaleniem obrońcy skazanego na postanowienie Sądu Rejonowego w K. z dnia 6 listopada 2015 r. w sprawie [...], w przedmiocie zarządzenia wykonania kary pozbawienia wolności, skutkiem czego z uwagi na upływ terminu dla zarządzenia wykonania kary, określonego w art. 75 § 4 k.k. Sąd Okręgowy w K. postanowieniem z dnia 19 września 2018 r. uchylił zaskarżone postanowienie i postępowanie w zakresie zarządzenia wykonania kary umorzył, tj. o popełnienie przewinienia służbowego z art. 107 § 1 ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. Prawo o ustroju sądów powszechnych (tekst jedn. Dz. U. z 2019 r. poz. 52 ze zm.- dalej powoływana jako u.s.p.)

Orzeczeniem z dnia 10 stycznia 2020 roku, sygn. akt [...], Sąd Dyscyplinarny przy Sądzie Apelacyjnym w R.:

I. uznał obwinioną sędzię Sądu Rejonowego w K. M. T. za winną przewinienia służbowego opisanego w zarzucie, określonego w art. 107 § 1 u.s.p., i przy przyjęciu, że czyn ten stanowi przewinienie dyscyplinarne mniejszej wagi, o którym mowa w art. 109 § 5 u.s.p., na podstawie art. 109 § 5 u.s.p., odstąpił od wymierzenia jej kary dyscyplinarnej;

II. na podstawie art. 133 u.s.p. kosztami postępowania dyscyplinarnego obciążył Skarb Państwa.

Odwołanie od powyższego rozstrzygnięcia wniosła Krajowa Rada Sądownictwa, zaskarżając powyższe w części dotyczącej orzeczenia o karze. Autor

odwołania podniósł zarzut obrazy „przepisów prawa materialnego przez błędne przyjęcie, że popełniony przez obwinioną sędziego czyn stanowi przewinienie dyscyplinarne mniejszej wagi, o którym mowa w art. 109 § 5 u.s.p. i odstąpienie od wymierzenia jej kary dyscyplinarnej”, wnosząc o zmianę zaskarżonego wyroku w części dotyczącej orzeczenia o karze i wymierzenie obwinionej kary dyscyplinarnej upomnienia.

Orzeczenie sądu I instancji zaskarżył również Zastępca Rzecznika Dyscyplinarnego przy Sądzie Okręgowym w K., zaskarżając orzeczenie sądu *meriti* w całości na niekorzyść obwinionej. Skarżący zarzucił zaskarżonemu orzeczeniu:

- błąd w ustaleniach faktycznych przyjętych za podstawę orzeczenia, który miał wpływ na jego treść, przez wadliwe ustalenie, że czyn przypisany obwinionej w zaskarżonym wyroku stanowi przewinienie dyscyplinarne mniejszej wagi, a więc charakteryzuje się „niewielką społeczną szkodliwością dla wymiaru sprawiedliwości”, podczas gdy obwiniona swoim zaniechaniem spowodowała daleko idące skutki dla wymiaru sprawiedliwości, ponieważ zwłoka w przekazaniu akt sprawy skazanego A. D. o sygn. [...] do Sądu Okręgowego w K. Wydziału Karnego Odwoławczego wraz z zażaleniem obrońcy na postanowienie Sądu Rejonowego w K. z dnia 6 listopada 2015 r. w sprawie [...] w przedmiocie zarządzenia wykonania kary pozbawienia wolności spowodowała upływ terminu z art. 75 § 4 k.k., dla zarządzenia wykonania kary, skutkiem czego Sąd Okręgowy w K. nie mógł rozpoznać merytorycznie wniesionego zażalenia i uchylił zaskarżone postanowienie, a postępowanie umorzył;

- obrazę prawa materialnego, to jest art. 109 § 5 u.s.p. przez jego niewłaściwe (bezzasadne) zastosowanie w sytuacji, gdy prawidłowe ustalenie skutków zachowania sędziego dla wymiaru sprawiedliwości i nadanie im wymaganej wagi prowadzi do wniosku, że czyn ten nie charakteryzował się niewielkim ładunkiem społecznej szkodliwości, a to z uwagi na ocenę jego znamion o charakterze podmiotowym i przedmiotowym.

Formułując powyższe zarzuty skarżący wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku przez uznanie obwinionej za winną popełnienia zarzucanego jej przewinienia

dyscyplinarnego z art. 107 § 1 ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. u.s.p., a więc w typie podstawowym i wymierzenie obwinionej kary nagany.

Na rozprawie w dniu 25 kwietnia 2024 r. Zastępca Rzecznika Dyscyplinarnego wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku przez uznanie obwinionej za winną popełnienia zarzucanego jej przewinienia dyscyplinarnego i wymierzenie obwinionej kary nagany. oraz oddalenie odwołania KRS co do kary. Obwiniona wniosła natomiast o utrzymanie w mocy zaskarżonego orzeczenia, oświadczając, że jest już sędzią w stanie spoczynku.

Sąd Najwyższy zważył co następuje.

Podnoszone w wywiedzionych odwołaniach zarzuty, oscylujące wokół wadliwości zaskarżonego rozstrzygnięcia w zakresie prawidłowości zastosowania przez sąd a quo instytucji określonej w art. 109 § 5 u.s.p., okazały się zasadne, doprowadzając swoją skutecznością do orzeczenia reformatoryjnego. Zgodzić bowiem należy się z forsowaną przez skarżących tezą o niezasadnym przyjęciu uprzywilejowanej kwalifikacji prawnej czynu.

Poprzedzając weryfikację słuszności podnoszonych zarzutów wskazać należy, iż w stanie prawnym obowiązującym w czasie popełnienia zarzucanego sędziemu czynu i wydania zaskarżonego orzeczenia poprzednio obowiązująca ustawa u.s.p. określała w art. 107 § 1 jedynie przesłanki pozytywne przewinień dyscyplinarnych, nie zawierając obowiązującego obecnie katalogu okoliczności, które ustawodawca uznał za wyłączające odpowiedzialność dyscyplinarną. Zgodnie natomiast z art. 4 § 1 k.k. - mającym zastosowanie w niniejszym postępowaniu na gruncie art. 128 u.s.p. - jeżeli w czasie orzekania obowiązuje ustawa inna niż w czasie popełnienia przestępstwa, stosuje się ustawę nową, jednakże należy stosować ustawę obowiązującą poprzednio, jeżeli jest względniejsza dla sprawcy (odpowiednio: obwinionego).

Z powyższej regulacji wynika zatem konieczność porównania sytuacji prawnej obwinionego sędziego oraz rozważenie, czy względniejsza jest dla niego ustawa obowiązująca w czasie popełnienia czynu.

Mocą art. 4 pkt 4 lit. b ustawy z dnia 9 czerwca 2022 r. o zmianie ustawy o Sądzie Najwyższym oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 1259 – dalej powoływana jako „ustawa nowelizująca”) z dniem 15 lipca 2022 r. doszło do nowelizacji przepisów u.s.p. w zakresie odnoszącym się m.in. do odpowiedzialności dyscyplinarnej sędziów poprzez wyrażne wskazanie, jakie okoliczności związane z orzekaniem nie stanowią przewinienia dyscyplinarnego. Wskutek wspomnianej modyfikacji do art. 107 § 1 u.s.p. dodano § 3, zgodnie z którym przyjęto, iż nie stanowi przewinienia dyscyplinarnego m.in. okoliczność, że orzeczenie sądowe wydane z udziałem danego sędziego obarczone jest błędem w zakresie wykładni i stosowania przepisów prawa krajowego lub prawa Unii Europejskiej lub w zakresie ustalenia stanu faktycznego lub oceny dowodów. Zasadniczym celem ustawy nowelizującej było zniesienie zagrożenia odpowiedzialnością dyscyplinarną sędziów za czyny ściśle związane ze sprawowaniem pełnionego urzędu, które ze swej istoty polegają na wykładni i stosowaniu prawa. W toku działalności orzeczniczej mogą zdarzyć się zarówno błędne decyzje w zakresie oceny dowodów, czy też podczas ustalaniu stanu faktycznego, jak również nieprawidłowości w wykładni przepisów. Odmienne podejście prowadziłoby bowiem do sytuacji, w której sędzia byłby skrzępowany zagrożeniem odpowiedzialnością dyscyplinarną w razie popełnienia błędu, co niewątpliwie stanowiłoby głęboką ingerencję w sędziowską niezawisłość i swobodę orzekania, gwarantowaną w art. 178 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. Nr 78, poz. 483 z późn. zm.).

Analiza sytuacji prawnej obwinionej, przeprowadzona na gruncie poprzedniego stanu prawnego wskazuje, że przepisy wówczas obowiązujące nie są dla niej względniejsze, co prowadzi do wniosku, iż w niniejszej sprawie winny mieć stosowane przepisy ustawy w brzmieniu ustalonym ustawą z 9 czerwca 2022 r.

Dokonana natomiast na gruncie obowiązującej w dacie orzekania ustawy u.s.p. ocena prawna zachowania sędzi prowadzi jednakże do wniosku, iż brak jest podstaw by zarzucany jej czyn mógł zostać objęty ochroną w postaci wprowadzonego mocą ustawy nowelizującej kontratypu dyscyplinarnego.

Niewątpliwie odpowiedzialność dyscyplinarna nie może dotyczyć sfery objętej zakresem niezawisłości sędziowskiej, która chroni sędziego przed zewnętrznym

oddziaływaniem i próbami wpływania na swobodę orzekania, a także zapewnia mu niezależność w toku ustalania, analizy i oceny faktów, jak również interpretowania i stosowania prawa. Zaznaczyć jednak trzeba, iż powyższe aspekty działania sędziego muszą najpierw w ogóle zostać zrealizowane, a następnie mieścić się w granicach obowiązującego prawa. W sytuacji ich bowiem przekroczenia za dopuszczalną uznać należy nie tylko kontrolę instancyjną, lecz - jeżeli naruszenie prawa ze strony sędziego spełnia jednocześnie dwa kryteria wskazane w art. 107 § 1 u.s.p., a zatem jest oczywiste i rażące – jako uzasadnione jawi się zaktywizowanie jego odpowiedzialności dyscyplinarnej. Przeciwny wniosek, tj. „objęcie sferą niezawisłości sędziowskiej całego obszaru stosowania prawa, prowadziłoby bowiem do sytuacji, w której nawet umyślne naruszenie przepisów tej kategorii byłoby bezkarne, co dobitnie przekonuje, że takiej koncepcji nie sposób zaakceptować” (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 18 kwietnia 2013 roku, sygn. SNO 6/13, Lex nr 1415511).

Zważając na charakter deliktu dyscyplinarnego, tj. fakt, iż zachowanie sędzi polegało na zaniechaniu, tj. dopuszczeniu się około dziewięciomiesięcznej zwłoki w przekazaniu akt do Sądu Okręgowego w K., która powstała w wyniku niezawarcia przez nią w wydanym postanowieniu o przywróceniu terminu zarządzenia o przekazaniu zażalenia do Sądu Okręgowego, stwierdzić należy zatem brak podstaw do zakwalifikowania czynu obwinionej jako zachowania o zniesionej bezprawności dyscyplinarnej.

W niniejszej sprawie zarówno Krajowa Rada Sądownictwa, jak i Zastępca Rzecznika Dyscyplinarnego, wadliwości zaskarżonego wyroku upatrywali w nieprawidłowym ustaleniu sądu pierwszej instancji, iż czyn przypisany obwinionej w zaskarżonym wyroku stanowi przewinienie dyscyplinarne mniejszej wagi. Zdaniem skarżących na powyższe przyjęcie nie pozwala bowiem zarówno stopień szkodliwości czynu dla służby, jak i stopień zawinienia obwinionej.

Odnosząc się do odwołania Krajowej Rady Sądownictwa należy stwierdzić, że zostało ono sformułowane w sposób nieprawidłowy. Krajowa Rada Sądownictwa, mimo że wskazuje jako zakres zaskarżenia orzeczenie o karze, to w zarzucie odwołania wskazuje na obrazę prawa materialnego przez błędne przyjęcie, że czyn

popołniony przez obwinioną stanowi przewinienie dyscyplinarne mniejszej wagi i wnosi o zmianę wyroku w części dotyczącej o karze oraz wymierzenie obwinionej kary dyscyplinarnej upomnienia. Tożsama sprzeczność występuje również w przedłożonej uchwale KRS Nr [...] z 21 lutego 2020 r. W treści uzasadnienia odwołania Krajowa Rada Sądownictwa z kolei nie kwestionuje poczynionych przez sąd meriti ustaleń faktycznych, nie podziela jednak rozstrzygnięcia w zakresie przyjęcia, że popołniony przez obwinioną czyn stanowi przewinienie dyscyplinarne mniejszej wagi i odstąpienia od wymierzenia jej kary dyscyplinarnej. Wskazać natomiast należy, iż zarzut obrazy prawa materialnego może być skutecznie postawiony jedynie w sytuacji niekwestionowanego stanu faktycznego.

Zgodnie z art. 109 § 5 u.s.p. w przypadku przewinienia dyscyplinarnego lub wykroczenia mniejszej wagi, sąd dyscyplinarny może odstąpić od wymierzenia kary. Ustawodawca wprowadził nie zdefiniował legalnej definicji pojęcia przewinienia dyscyplinarnego mniejszej wagi, jednakże w judykaturze przyjmuje się, iż „przypadek mniejszej wagi jest postacią czynu o znamionach przestępstwa typu podstawowego, charakteryzującą się tylko przewagą elementów łagodzących o charakterze przedmiotowo-podmiotowym”, przy czym zasadnicze dla powyższego przyjęcia jest rozważenie okoliczności podmiotowo-przedmiotowych czynu. Przeprowadzona w tym przedmiocie analiza winna natomiast przekonywać o zmniejszonej szkodliwości społecznej oraz szkodliwości dla służby przypisanego czynu, „ale nie do granic znikomości” (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 20 listopada 2015 roku, sygn. SNO 72/15, Lex nr 1932148). O tym, że czyn stanowi wypadek mniejszej wagi, decydują zarówno elementy przedmiotowe, jak i elementy podmiotowe, z jednoczesnym zaznaczeniem, że wśród nich w szczególności te elementy, które bierze się pod uwagę przy ocenie stopnia społecznej szkodliwości czynu. Wypadek mniejszej wagi jest zatem pochodną stopnia bezprawia, stopnia społecznej szkodliwości i stopnia winy.

Na gruncie niniejszej sprawy podkreślić również należy, iż o przyjęciu przypadku mniejszej wagi nie stanowią elementy podmiotowe, tj. osobowość obwinionego, jego opinia, zachowanie się przed i po popołnieniu czynu, czy inne okoliczności mające wpływ na wymiar kary, niezwiązane z czynem, ale elementy przedmiotowe, takie jak rodzaj, charakter naruszonego dobra, rozmiar wyrządzonej lub grożącej szkody, sposób i okoliczności jego popołnienia, zamiar i motywacja sprawcy, czy waga naruszonych obowiązków zob. wyroki Sądu

Najwyższego: z dnia 18 września 2002 r., SNO 24/02; z dnia 24 czerwca 2003 r., SNO 34/03, z dnia 8 października 2008 r., SNO 75/08).

Weryfikując forsowany w odwołaniu Zastępcy Rzecznika Dyscyplinarnego pogląd o zaistniałym uchybieniu w postaci błędu w ustaleniach faktycznych i stanowiącym powyższego konsekwencję wadliwym zastosowaniu instytucji określonej w art. 109 § 5 u.s.p., Sąd Najwyższy dokonał oceny okoliczności przedmiotowych i podmiotowych czynu w świetle kwantyfikatorów wskazanych w przepisie art. 115 § 2 k.k. W rezultacie poczynionej analizy uznał, iż trafnie podnosił skarżący, że powyższe nie przekonują o zmniejszonej szkodliwości społecznej oraz korporacyjnej czynu, jak również nieznacznym stopniu zawinienia obwinionej, w konsekwencji czego skorzystanie z instytucji określonej w art. 109 § 5 u.s.p. uznać należy za błędne.

Kompleksowa ocena znamion przedmiotowych i podmiotowych przewinienia dyscyplinarnego winna bowiem prowadzić sąd a quo do przekonania, że popełnione przez obwinioną przewinienie dyscyplinarne nie spełnia kryteriów pozwalających na uznanie jej zachowania za przewinienie dyscyplinarne mniejszej wagi.

Nie sposób podzielić oceny sądu a quo, iż zachowanie obwinionej charakteryzowało się niewielką szkodliwością dla wymiaru sprawiedliwości. Powyższe spowodowało bowiem, iż powyższy nie zrealizował swojej podstawowej funkcji, gdyż na skutek opieszałości w przekazaniu akt Sądowi Okręgowemu nie zostało rozpoznane zażalenie obrońcy skazanego A. D. na postanowienie Sądu Rejonowego K. z dnia 6 listopada 2015 r. w sprawie [...] w przedmiocie zarządzenia wykonania wobec skazanego kary pozbawienia wolności. Niezależnie zatem od merytorycznej oceny powyższego postanowienia doszło do sytuacji, w której w ogóle takiej ocenie w ramach postępowania odwoławczego nie zostało ono poddane. Z uwagi na upływ terminu dla zarządzenia wykonania kary Sąd Okręgowy uchylił bowiem zaskarżone postanowienie i z przyczyn formalnych postępowanie umorzył. Obwiniona doprowadziła tym samym również do niewykonania kary łącznej 1 roku i 6 miesięcy pozbawienia wolności, nie z powodu merytorycznej oceny braku podstaw do zarządzenia wykonania kary pozbawienia wolności, lecz z uwagi na przeszkody formalnoprawne. Zwrócić również należy uwagę, iż to właśnie obwiniona M. T. wydała w dniu 24 października 2017 r. postanowienie o przywróceniu skazanemu terminu do złożenia zażalenia, wobec czego miała świadomość zbliżającego się upływu terminu dla zarządzenia wobec skazanego wykonania orzeczonej kary pozbawienia wolności z art. 75 § 4 k.k.

Odnosząc się natomiast do uwypuklanych w uzasadnieniu zaskarżonego orzeczenia okoliczności dotyczących w postaci nienagannego przebiegu służby obwinionej i podjętych przez nią ex post czynności mających zapobiec podobnym sytuacjom w przyszłości, wskazać należy, iż powyższe mają niewątpliwie wpływ na wymiar kary, jednakże pozostają bez znaczenia z punktu widzenia oceny jej czynu jako przewinienia mniejszej wagi.

Mając na uwadze powyższe, Sąd Najwyższy zmienił zaskarżony wyrok w części dotyczącej orzeczenia o karze, odstępując od zakwalifikowania zarzucanego przewinienia dyscyplinarnego jako przypadku mniejszej wagi i na podstawie art. 104 § 3 pkt 1 u.s.p. wymierzył obwinionej karę dyscyplinarną upomnienia - najłagodniejszą z kar przewidzianych w katalogu kar dyscyplinarnych, stojąc na stanowisku, że będzie ona wystarczającą sankcją za stwierdzony delikt dyscyplinarny, uwzględniając dotychczasową nienaganną postawę obwinionej sędzi, a także dolegliwości związane z trwającym postępowaniem dyscyplinarnym.

W ocenie Sądu Najwyższego powyższa kara, będąca najłagodniejszą z całego katalogu, stanowić będzie w pełni adekwatną reakcję dyscyplinarną, spełniając cele prewencyjne, dając jednocześnie jasny sygnał braku akceptacji dla tego rodzaju zachowań, a nadto odbudowując i wzmacniając zaufanie do wymiaru sprawiedliwości, którego wizerunek został nadszarpnięty. Z jednej strony taka kara będzie mieć odpowiedni walor wychowawczy i zapobiegawczy, spełniając przynajmniej w części cel indywidualnoprewencyjny, a z drugiej będzie stanowić adekwatną reakcję wpływającą na kształtowanie właściwych postaw wśród sędziów, a nadto uwzględni w wystarczającym stopniu wszystkie okoliczności, które winny być wzięte pod uwagę w ramach dyrektyw wymienionych w art. 53 k.k.

Z tych względów Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji wyroku, kosztami postępowania dyscyplinarnego za postępowanie odwoławcze obciążając Skarb Państwa.

[M. T.]

[ms]

